

Галуцько В. В.,
доктор юридичних наук, професор,
Академік Академії адміністративно-правових наук,
голова ГО «Академія адміністративно-правових наук»
(м. Київ, Україна)

**ПРО ЗАБОРОНУ НОРМАМИ МГП ПОВТОРНОГО ВРАЖЕННЯ
ОБ'ЄКТІВ ПРОТИВНИКА (ПОЗА ЛІНІЄЮ БОЙОВОГО ЗІТКНЕННЯ)
ПРОТЯГОМ РОЗУМНОГО ЧАСУ, З МЕТОЮ ВИДІЛЕННЯ
РЯТУВНИКАМ ЧАСУ НА ОПЕРАЦІЮ СПАСІННЯ**

Необхідність змін до Женевських конвенцій є нагальною, адже заборона повторного враження об'єктів противника на розумний час може забезпечити можливість рятувальникам безперешкодно проводити операції з порятунку поранених за межами зони бойових дій. Такий крок є життєво важливим у сучасних умовах, коли повторні удари з боку агресорів несуть непоправні втрати серед цивільного населення та рятувальників.

Міжнародне гуманітарне право бере свій початок у великих міжнародних договорах, укладених після Другої світової війни, основні засади яких які були сформовані ще до Першої світової війни. Їхня мета — регулювати правила ведення війни та гарантувати захист беззахисного цивільного населення. Особливе значення мають Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 і 2005 років. Разом із численними іншими конвенціями та протоколами вони утворюють міцний фундамент для регулювання поведінки з пораненими, військовополоненими та цивільними особами під час збройних конфліктів. Ці документи чітко встановлюють межі ведення війни, визначаючи захищений статус для окремих категорій населення та забороняючи застосування певних видів зброї, яка приносить особливо жорстокі та тривалі страждання.

Гуманітарне право створює моральний і юридичний гуманітарний каркас для ведення війни, вказуючи, хто може стати жертвою бойових дій і як ці дії повинні бути здійснені. Коротше кажучи, зазначені норми є основою для цивілізованого ведення війни, яка покликана мінімізувати страждання людей і зберігати людську гідність навіть у найжахливіших обставинах. Вони є нагадуванням про те, що навіть у найтемніші часи людство має слідувати принципам співчуття, гуманізму та поваги до життя [1].

Не дивлячись на наявність норм міжнародного гуманітарного права, російські терористи продовжують здійснювати численні військові злочини. Ці злочини є грубими та серйозними порушеннями міжнародного гуманітарного права, які включають навмисні вбивства, цілеспрямовані напади на мирних жителів, жахливі катування, використання забороненої зброї, а також вбивство або жорстоке поведіння з військовополоненими та іншими особами, які здалися, були захоплені або отримали поранення. Окрім цього, серед таких злочинів чільне місце займають сексуальні злочини, що завдають непоправної

шкоди жертвам. Злочини проти людяності — це злочини, які здійснюються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, організованого державою чи іншою організацією, або від їхнього імені, на цивільне населення. Ці злочини можуть вчинятися як у воєнний, так і в мирний час. Існує 11 основних видів злочинів проти людяності, серед яких: навмисні вбивства, жахливі акти винищення, систематичне поневолення, депортація або примусове переміщення населення, тортури, зґвалтування, інші форми сексуального насильства, насильницькі зникнення та апартеїд. Вони завжди залишають глибокі рани на свідомості суспільства і є викликом до відновлення справедливості. Геноцид — це найбільш варварський злочин, який включає навмисні дії, спрямовані на повне або часткове знищення певної національної, етнічної, расової чи релігійної групи. Геноцид може бути здійснений як під час збройного конфлікту, так і в мирний час, проте завжди він є відображенням найтемніших сторін людської жорстокості. Цей злочин спрямований на викорінення ідентичності цілих народів та культур, залишаючи після себе безповоротні наслідки для світової спільноти. Злочини такого масштабу вимагають міжнародного засудження та скоординованих зусиль для забезпечення покарання винних [2; 3].

Однак в умовах сьогодення прямо нормами міжнародного гуманітарного права повторне ураження об'єктів супротивника, розташованих поза лінією бойового зіткнення, на сьогоднішній день не вважається окремим видом злочину, хоча це питання викликає все більше дискусій у вітчизняному та міжнародному правовому полі. Такий підхід може бути виправданий необхідністю створення умов для рятувальників, які виконують операції з порятунку постраждалих чи ліквідації наслідків ураження. Цей механізм, має логіку в контексті необхідності планування та здійснення рятувальних робіт спасіння постраждалих. Хоча і в умовах сьогодення коли це стосується спасіння цивільних осіб може розцінюватися як військовий злочин. Так як порушує гуманітарні принципи, адже такі дії створюють значний ризик для цивільного населення, зокрема через утруднення евакуації та підвищення небезпеки для медичних працівників і волонтерів. У багатьох випадках повторні удари перетворюються на інструмент психологічного тиску, що можна трактувати як зловживання військовою силою.

Треба розуміти, що Україна не єдина країна, яка відчула на собі наслідки російських військових бомбардувань останніх років. У вересні 2015 року, через кілька років громадянської війни в Сирії, Росія почала координувати масовані повітряні атаки на численні групи повстанців на прохання президента Сирії Б. Асада. Через два роки Росія розгорнула наземні війська в Сирії в кульмінації руйнівної багаторічної кампанії в Алеппо, яка регулярно обстрілювала цивільних осіб і медичні пункти, і врешті-решт зруйнувала місто. У березні 2020 року звіт ООН звинуватив росію в участі у військових злочинах влітку 2019 року, зосередивши увагу на двох конкретних авіаударах по цивільних у сільській місцевості. У тому ж звіті зроблено висновок, що російські літаки неодноразово об'єднувалися з проурядовими силами в обстрілах медперсоналу та об'єктів. За даними правозахисних груп, ці напади були широкомасштабними, російські

війська підозрюють у знищенні 244 закладів охорони здоров'я та вбивстві майже 7000 мирних жителів. У результаті сирійські журналісти отримали великий досвід розслідування поведінки російських військових, документуючи численні напади, а також можливі порушення прав людини та військові злочини [4;5].

Отже, міжнародне гуманітарне право, яке почало формуватися ще у ХІХ столітті, зазнало значної еволюції, особливо з моменту прийняття Женевських конвенцій 1949 року. Основними принципами цих конвенцій є захист поранених, хворих, цивільного населення та обмеження застосування жорстоких методів ведення війни. Особливий акцент зроблено на заборону певних видів зброї, які мають надмірно руйнівний характер або викликають невинуваті страждання. До військових злочинів, зокрема, належать такі дії, як: напади на цивільних осіб; знищення об'єктів, що не є військовими цілями; застосування зброї, забороненої міжнародними конвенціями (наприклад, хімічної чи біологічної). Злочини проти людяності включають тортури, депортацію, геноцид та інші акти, які порушують основні права людини.

Повторне ураження об'єктів супротивника, особливо розташованих поза лінією бойового зіткнення, викликає особливе занепокоєння з боку міжнародної спільноти. Росія, здійснюючи повторні удари, завдає непоправних втрат як серед цивільного населення, так і серед рятувальників, які беруть участь у ліквідації наслідків первинного удару. Ці дії є порушенням основних принципів гуманітарного права, зокрема принципів пропорційності, розрізнення та гуманності. Основні аргументи за заборону повторних ударів включають необхідність захисту цивільного населення, адже повторні удари значно підвищують ризик жертв серед цивільних, які можуть залишатися поблизу об'єкта для надання допомоги чи евакуації. Забезпечення безпеки рятувальників, адже вони спрямовані на повторне ураження об'єктів, ставлять під загрозу життя медичних працівників, волонтерів та рятувальних служб, які діють відповідно до гуманітарних мандатів. Повторні удари спричиняють непоправні збитки для критично важливої інфраструктури, яка може бути необхідною для виживання місцевого населення. Постійна загроза повторних атак створює значний стрес для населення, що може вважатися формою психологічного терору. Міжнародна спільнота повинна розглянути можливість включення повторного ураження об'єктів до переліку воєнних злочинів. Це сприятиме посиленню захисту цивільного населення та гуманітарних працівників, стимулюванню сторін конфлікту дотримуватися гуманітарних принципів, формуванню додаткових механізмів відповідальності за порушення. Заборона повторних ударів стане важливим кроком у зміцненні міжнародного гуманітарного права та забезпеченні більш ефективного захисту жертв війни.

Список використаних джерел:

1. In Ukraine and Syria, Civilians Pay for Russia's Crimes. INKSTICK. 2022. <https://inkstickmedia.com/in-ukraine-and-syria-civilians-pay-for-russias-crimes>
2. Armed Conflict. Amnesty International. 2024. <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/armed-conflict/>

3. Hamdo A. Lessons Learned from Syrian Journalists Investigating Russian War Crimes. Global Investigative Journalism Network. 2022. <https://gijn.org/resource/lessons-learned-from-syrian-journalists-investigating-russian-war-crimes/#:~:text=Lessons%20Learned%20from,April%206%2C%202022>

4. Syrian regime, Russia guilty of 'war crimes' in Idlib over Ariha bombing. NEWARAB. 2021. <https://www.newarab.com/news/syrian-regime-russia-guilty-war-crimes-ariha>

5. Махмурова-Дишлюк О. П. Адміністративно-правове забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян в умовах російсько-української війни. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07- адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. 498 с.